

vestlandsindeks™

KVARTALSVIS FORVENTNINGSINDEKS FOR VESTLANDSK NÆRINGS LIV

Prioritet nr 1: Flere flinke folk

VEDVARENDE OPTIMISME
EKSPORTØRER MEST POSITIVE
2 av 3 bedrifter ser positivt på fremtiden, og flest optimister i byene.

STABILE INVESTERINGER
PRISOPPGANG
1 av 3 bedrifter sier de vil investere og øke utsalgsprisene, og priser øker grunnet høyere kostnader.

MANGE ØNSKER TIL JUL
KNAPPHET PÅ ARBEIDSKRAFT
Lettere tilgang på kvalifisert arbeidskraft, lavere lønnsvekst og arbeidsgiveravgift vil gi særlig god effekt.

Fakta om Vestlandsindeks

Vestlandsindeks er en kvartalsvis temperaturmåler for næringslivet på Vestlandet utarbeidet av Sparebanken Vest i samarbeid med Respons Analyse, og ble første gang presentert februar 2012.

Dette er den fjerde utgaven av Vestlandsindeks, og undersøkelsen ble gjennomført blant 900 bedrifter i perioden 19. oktober til 13. november. Bedriftene er tilfeldig utvalgt blant bedrifter med mer enn to ansatte, fordelt på 400 bedrifter i Rogaland, 200 bedrifter i Hordaland og Møre og Romsdal og 100 i Sogn og Fjordane. Respondentene blir spurt om viktige indikatorer som for eksempel etterspørsel, sysselsetting, investering og markedsutsikter de tre foregående månedene

og hvordan de forventer at utviklingen skal bli det neste halvåret.

Vestlandsindeks kan være mellom 0 og 100. Et tall over 50 indikerer at bedriftene har et positivt syn på den økonomiske situasjonen og utviklingen, mens et tall under 50 indikerer pessimisme.

For fjerde kvartal 2012 viser Vestlandsindeks en sanntidsindeks på 65 og en fremtidsindeks på 68. Tilsvarende tall for tredje kvartal var 66 og 67.

Dette kvartalet har vi i tillegg spurt de 900 bedriftslederne hvilke faktorer som vil ha særlig positive effekter for bedriftene dersom de inntreffer før nyttår.

Optimistiske Vestlandsbedrifter med mange ønsker til jul

Lettere tilgang til kvalifisert arbeidskraft, lavere lønnsvekst og lavere arbeidsgiveravgift topper ønskelistene!

Foto: Colourbox

Dette er "tre på topp" ønskene fra bedrifter på Vestlandet når de må velge ut én ting som kan gi særlig god effekt for virksomheten. Ønskene speiler at norsk økonomi har utfordringer som må løses på nasjonalt nivå og hvor løsningene krever politisk handlekraft. Risikoen er lavere økonomisk vekst og svekket konkurransekraft.

Begrenset tilgang på kvalifisert arbeidskraft har lenge vært en utfordring for Vestlandsbedrifter som er kunnskapsintensive, eksportrettede og har en ensartet arbeidsstokk spesialiserte inn mot petroleumsektoren. Undersøkelsen viser at hele 15 prosent av i alt 900 bedrifter har lettere tilgang til kvalifisert arbeidskraft som sitt største ønske, og det understreker at problemet med å få tak i kvalifiserte medarbeidere er en stor utfordring.

En vedvarende situasjon med knapphet på arbeidskraft kan gi negative effekter for verdiskapning, omstillingsevne og innovasjonstakt. I et lengre perspektiv påvirker dette også vår konkurransevne. Lavere lønnsvekst og lavere arbeidsgiveravgift står som ønske nr. 2 og nr. 3 på listen. Innfris begge ønskene vil bedriftenes kostnadsnivå dempes, og bedriftenes konkurransekraft øke. For bedrifter som konkurrerer i et internasjonalt marked, og trenger store mengder spisskompetanse kan utflytting av bedriften til andre land hvor tilgangen til kvalifisert arbeidskraft både er enklere og billigere, bli en realitet. Seadrills flytting fra Stavanger til utlandet ble delvis begrunnet med vanskeligheter med å få tak i nok kvalifisert riggkompetanse, og Seadrill er nok verken det første eller siste

selskapet som flytter på grunn av mangel på kvalifisert arbeidskraft og et høyt norsk kostnadsnivå.

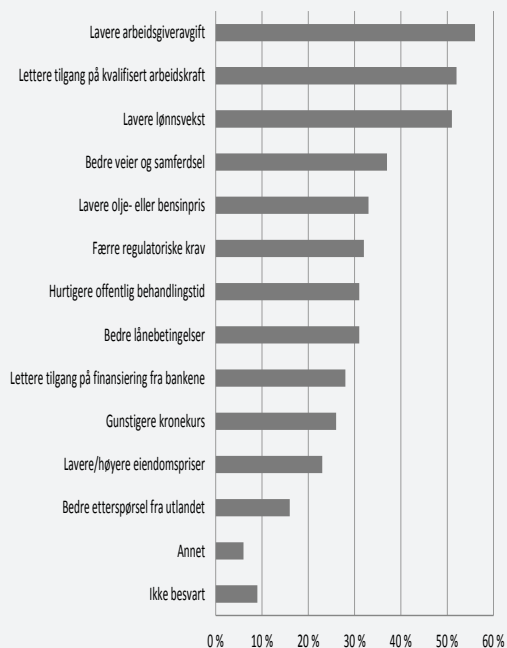
Nå tror nok ingen av de spurte Vestlandsbedriftene på julenissen, men de trenger hjelp for å få oppfylt sine ønsker. Norsk kostnadsnivå og mangel på kompetent arbeidskraft er utfordringer som må adresseres på nasjonalt nivå, og som må løses gjennom riktig satsing på utdanning av høy kvalitet og effektivisering av norsk økonomi. Dette er langsiktige og kontinuerlige utfordringer som krever samarbeid og endringsvilje hos både myndigheter, arbeidstakere og arbeidsgivere.

Lang ønskeliste

Vestlandsindeks 4/12 har bedt bedriftene angi hvilke av i alt 12 ulike faktorer som vil ha særlig god effekt dersom de inntreffer.

Figur 1 oppsummerer svarene. Foruten de tre ovennevnte faktorer kommer også bedre veier og samferdsel, lavere olje- og bensinpriser, færre regulatoriske krav, hurtigere offentlig behandlingstid og bedre lånebetingelser høyt opp på ønskelisten. Mens bedriftene i tidligere utgaver av Vestlandsindeks ikke har fremhevet begrenset tilgang til kapital som en utfordring, ser vi at nærmere 30 % av bedriftene i denne undersøkelsen fremhever et ønske om lettere tilgang på finansiering fra bankene. Signalene som har kommet fra banksektoren de siste månedene om redusert veksttakt for utlån til bedriftsmarkedet kan tilsa at denne utfordringen kan bli enda større i 2013, stikk i strid med bedriftenes ønsker.

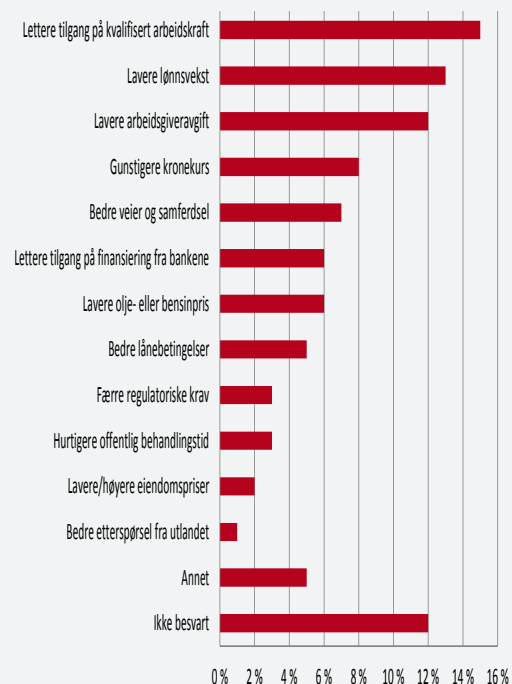
1. Hvis bedriftene kan få alt på ønskelisten, vil de ha:

Valgets kval

I undersøkelsen har vi videre bedt bedriftene velge ut én faktor som vil ha særlig god effekt, og figur 2 viser at de samme "topp-tre" ønskene går igjen, men at gunstigere kronkurs kommer høyt opp på listen blant bedriftene. At mange bedrifter i en eksportrettet region svarer slik i en situasjon med en sterk norsk krone er ingen overraskelse.

2. Hvis bedriftene kan få én ting på ønskelisten, vil de ha:

Rogaland

Undersøkelsen deler Rogaland inn i to hovedregioner, Rogaland eksklusiv Stavanger og Stavanger isolert. Begge regionene ønsker seg mest lettere tilgang til kvalifisert arbeidskraft, idet henholdsvis 16 og 21 prosent av bedriftene ønsker seg det. Dette er ikke unaturlig sett i lys av næringssammensetningen i fylket. Rogaland har et stort antall bedrifter som er direkte leverandører eller underleverandører til petroleumsindustrien og som krever et høyt antall fagspesialister i arbeidsstokken. Ønske nr 2 på listen for bedriftene i Rogaland utenom Stavanger er lavere arbeidsgiveravgift, mens Stavanger-bedriftene ønsker seg gunstigere kronkurs.

Hordaland

På samme måte som Rogaland er Hordaland delt i to: Hordaland eksklusiv Bergen og Bergen isolert. I Bergen ønsker bedriftene seg aller mest lavere arbeidsgiveravgift (15 prosent) og dernest lettere tilgang på kvalifisert arbeidskraft (14 prosent).

I Hordaland er det lavere lønnsvekst som står øverst på ønskelisten. 13 prosent av bedriftene svarer det og det kan ha sammenheng med at den store andelen offshore-relaterte bedrifter i regionen må konkurrere med både Bergen og Rogaland om å tiltrekke seg arbeidskraft. Resultatet er et press oppover på lønningene som ikke står i sammenheng med andre næringer i regionen. Ønske nr. 2 er bedre veier og samferdsel.

Med regionens topografi og eksisterende samferdselsnett er det muligheter for storstilte prosjekter både til lands og til vanns, på vei og på bane. Forbedring og tilrettelegging for mer effektiv samferdsel vil kunne knytte arbeidsmarkedene i Hordaland og Rogaland tettere sammen og være svært verdiskapende for regionen.

Sogn og Fjordane

I Sogn og Fjordane er det også lavere lønnsvekst som dominerer med 17 prosent av svarene, mens 16 prosent svarer at de ønsker seg lettere tilgang på kvalifisert arbeidskraft. I motsetning til de andre fylkene har ikke Sogn og Fjordane et stort utdanningstilbud i fylket, hvilket innebærer at studenter i større grad enn i f.eks Bergen må flytte utenbys for å studere. Andelen av dem som ikke returnerer til fylket etter endt utdanning kan nok delvis forklare den høye prosentandelen. Videre har ikke fylket, i samme grad som andre vestlandsfylker "store lokomotiver" som naturlig tiltrekker seg høyt kvalifisert arbeidskraft, men snarere mange små nisjeselskaper som kan ha større utfordringer med å tiltrekke seg kompetent arbeidskraft.

Møre og Romsdal

Undersøkelsen viser at bedriftene i Møre og Romsdal har mye av de samme ønskene som bedriftene i Sogn og Fjordane med lavere lønnsvekst på topp (14 prosent) og deretter lettere tilgang til kvalifisert arbeidskraft (13 prosent).

Ulike bransjer har ulike ønsker

Også mellom ulike bransjer er det variasjon i hva de anser som viktigst for å bedre lønnsomheten i bedriften. Bedrifter innen "Jordbruk, skogbruk og fiske" ønsker seg mest og like mye bedre veier og samferdsel som lavere lønnsvekst. "Industri, kraft og oljeutvinning" har lavere lønnsvekst øverst på listen. Det samme har bedriftene innen kategoriene "Varehandel og bilverksteder" og "Overnatting og serveringsbedrifter". Det stemmer godt overens med at dette er typiske

arbeidsintensive bedrifter hvor lønnsutbetalingen utgjør en stor andel av kostnadene.

Bygg og anleggsvirksomheter setter tilgang til kvalifisert arbeidskraft øverst, noe som ikke er unaturlig med den meget høye aktiviteten i næringen for tiden. "Transport og lagring" er eneste næring som svarer at de helst vil ha lavere bensin og oljepris, og her er også den relative andelen som svarer dette høy (32 prosent).

Likeledes er bedrifter innen "Finans og fast eiendom" eneste næring som svarer at det er lettere tilgang til finansiering fra bankene som står øverst på ønskelisten. 18 prosent svarer det, og det stemmer overens med den innstrammede kredittveksten som har vært i markedet siste halvår. Grunnet strengere kapitalkrav til bankene har bankene strammet inn på store utlån til bedrifter for å bygge opp kapitalbufferen. Aktører innen næringseiendom ser ut til å føle dette på kroppen.

Mer overordnet kan det oppsummeres at bedrifter som produserer for hjemmemarkedet eller er svært arbeidsintensive er mest opptatt av lavere lønnsvekst eller arbeidsgiveravgift eller lettere tilgang på kvalifisert arbeidskraft. Mindre bedrifter er mer opptatt av lavere arbeidsgiveravgift enn større bedrifter, mens større bedrifter er mer opptatt av begrenset tilgang til finansiering enn mindre bedrifter. Eksportbedriftene på sin side er naturlig nok mest opptatt av en gunstige kronekurs, etterfulgt av lavere lønnsvekst.

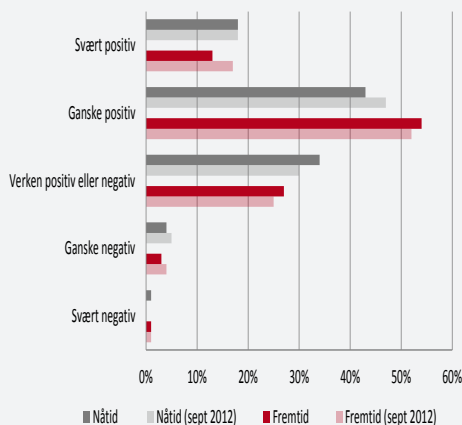
Stabilt god utvikling og positive utsikter på Vestlandet

Vestlandsindeks 4/2012 viser at optimismen fremdeles dominerer på Vestlandet, med en nå-tidsindeks på 66 poeng og en fremtidsindeks på 67. Resultatene er på nivå med de foregående kvartalene i 2012. Undersøkelsen styrker således oppfatningen om at norsk økonomi går godt, og i liten grad er påvirket av den svake utviklingen internasjonalt og i eurosone spesielt.

Fire kvartaler med datainnsamling, som har inkludert både årstider, sesongvariasjoner, og en krisepreget økonomi hos mange av våre handelspartnere viser altså at den forsiktige optimismen bedriftene hadde ved begynnelsen av 2012 i stor grad har slått til. Forventningsindeksen har i samtlige kvartaler indikert optimisme og resultatene fremkommet i påfølgende kvartal har vist at de positive forventningene i stor grad har blitt møtt. Dette kan tyde på at bedriftene er gode til å predikere fremtiden, og gjennom året har det også vært liten variasjon i hva bedriftene ser på som sine største utfordringer.

Figur 3 illustrerer bedriftenes opplevelse av nåtid og fremtid. 61 prosent av bedriftene har opplevd en positiv utvikling siste tre måneder. Det er en nedgang fra 65 prosent i september. Likeledes ser 67 prosent av bedriftene positivt på utviklingen de neste seks måneder mot 69 prosent i forrige måling. Endringen kommer av at det er flere bedrifter som havner i kategorien "nøytrale" hvilket vil si at de ser verken positivt eller negativt på dagens situasjon eller fremtiden. Andelen som har opplevd de siste tre månedene som negative er fremdeles marginal med fem prosent, og bare fire prosent ser mørkt på fremtiden.

3. Bedriftenes opplevelse av nåtid versus forventning til fremtid

Større bedrifter mer positive

Det er flere større bedrifter som er positive til både dagens økonomiske situasjon og fremtiden sammenlignet med mindre bedrifter, enten man måler etter antall ansatte eller omsetning. Dette kan komme av at større bedrifter kan ha bedre forutsetninger for å håndtere ustabile markedsforhold og stå stødigere dersom det skulle skje uforutsette og brå endringer i de økonomiske omgivelsene.

Mens Vestlandsindeks 3/2012 indikerte at eksportbedriftene syntes noe preget av en sterk kronekurs, viser Vestlandsindeks 4/2012 at trenden fra første halvår er tilbake: Bedrifter som eksporterer til utlandet er minst like positive som bedrifter som produserer og selger til hjemmemarkedet. Eksportbedriftenes optimisme, på tross av internasjonal markedsuro og volatil kronekurs, kan skyldes at de eksporterer til flere markeder, selger nisjeprodukter, og eksporterer mindre konjunkturuavhengige produkter.

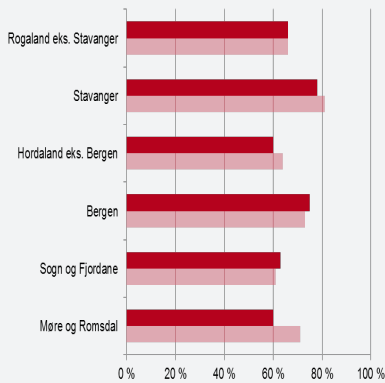
Dette stemmer godt overens med ferske tall fra nasjonalregnskapet som viste at eksporten av tradisjonelle varer var litt høyere i 3. kvartal enn i 2. kvartal. BNP-veksten for Fastlands-Norge var på 0,7 prosent i 3. kvartal 2012. Det var en markert vekst i privat tjenesteyting og industriproduksjon som retter seg mot petroleumsvirksomheten, mens det innen industri var særlig sterk vekst for produksjon av maskiner og utstyr, bygging av skip og oljeplattformer. Typisk tradisjonell eksportrettet industri, som produksjon av metaller og mineraler og papir og papirvarer, hadde derimot en negativ utvikling.

Vestlandsindeks 4/2012 viser at blant dem som eksporterer til utlandet er det færrest optimister i bedrifter der over 50 prosent av omsetningen er rettet mot eksportmarkeder, og det er også flere bedrifter i den negative delen enden av skalaen enn det vi finner blant bedriftene som ikke eksporterer. Dette samsvarer godt med BNP-veksten rapportert ovenfor da eksportrettet industri som produserer metaller og mineraler samt papir og papirvarer, gjerne henter en meget høy andel av omsetningen internasjonalt.

Byene fører an

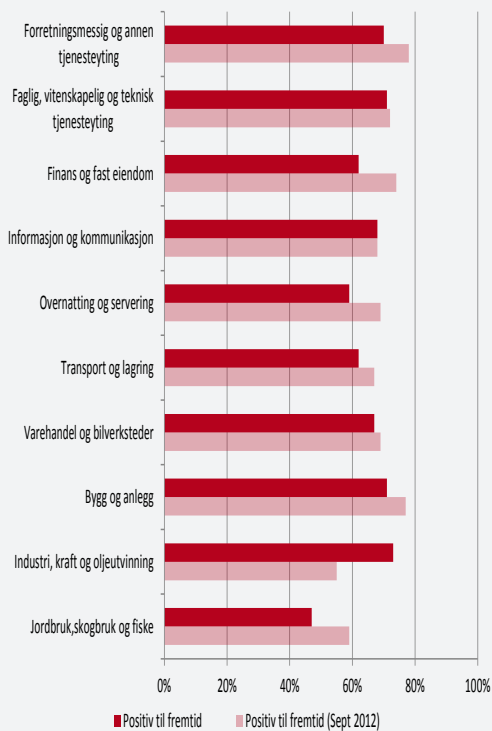
Flest optimister, finner vi, som ved tidligere målinger, i Bergen og Stavanger (se figur 4).

4. Optimisme i de ulike regioner

Det er generelt små variasjoner siden målingen i september, med unntak av Møre og Romsdal hvor det er en nedgang på 11 prosentpoeng i antall bedrifter med positive forventninger til det neste halvåret. Samtidig har det vært en oppgang på 9 prosent i andelen bedrifter i Møre og Romsdal som verken har et positivt eller negativt syn på det neste halvåret.

5. Optimisme fordelt etter næringer

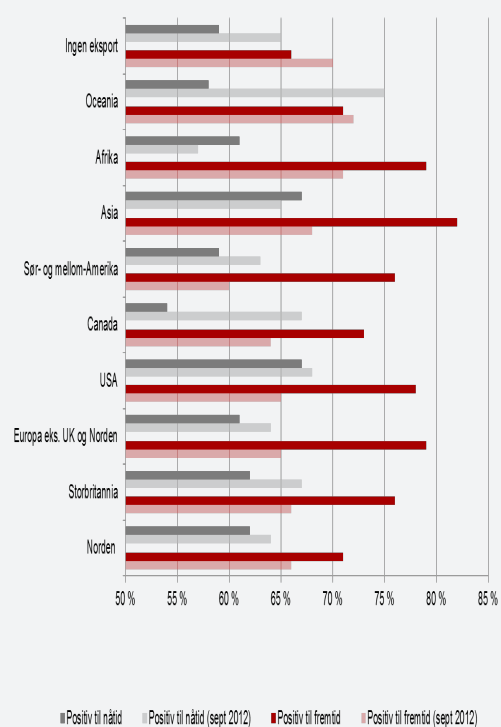
Den bransjemessige fordelingen viser at det går godt i mange bransjer. Det er imidlertid fire bransjer det særskilt er verdt å merke seg: Innen "Forretningsmessig og annen tjenesteyting", "Finans og fast eiendom", "Overnatting og servering" og innen "Jordbruk, skogbruk og fiske", er det nedgang i antall bedrifter som ser positivt på fremtiden.

Lavere optimisme innen "Finans og fast eiendom" kan komme av strammere lånemuligheter for næringseiendomsaktører, noe som på sikt kan påvirke prisene for denne type eiendom. Innen jordbruk og skogbruk påvirkes sannsynligvis svarene at det er lavsesong for disse bransjene. For fiskeri- og oppdrettsvirksomhet har tredje kvartal vært preget av lave markedspriser, noe som også reflekteres i fremtidsforventningene ettersom markedsforholdene fortsatt er utfordrende. Innen "overnatting og servering" står næringen overfor lavsesongen i store deler av regionen.

Eneste næring hvor det er flere optimister nå enn ved forrige måling er innen "Industri, kraft og oljeutvinning", som falt kraftig i forrige måling. Mens bare 55 prosent var optimistiske i forrige måling, svarer hele 73 prosent at de nå ser positivt på fremtiden. Tilsvarende tall i første og andre kvartal var 69 og 68 prosent.

Eksport = optimisme

6. Andel positive bedrifter fordelt etter eksportdestinasjon

Vestlandsindeks 4/12 viser at eksportbedriftene, med unntak av bedriftene som selger varer til Asia og Afrika, er mindre positiv til dagens situasjon enn de var i tredje kvartal. Fremtidstroen er imidlertid sterkere enn den var i tredje kvartal. Blant de ikke-eksporterende bedriftene er det lavere optimisme enn blant eksportbedriftene: Mens 66 prosent av de ikke-eksporterende bedriftene ser positivt på fremtiden, varierer andelen positive eksportbedrifter fra 71 til 82 prosent avhengig av eksportdestinasjon. Dette står i kontrast til resultatene i tredje kvartal, men er på linje med første og andre kvartal.

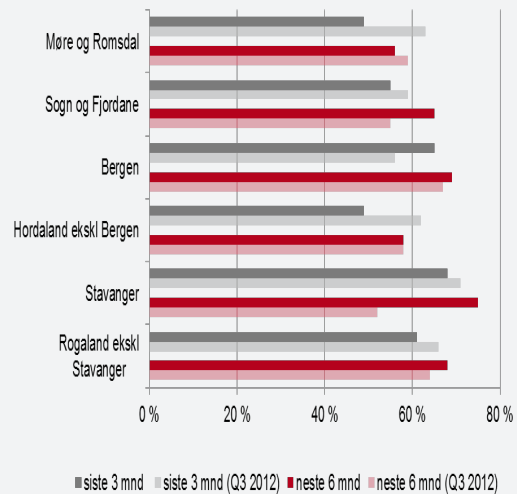
2/3 ser etterspørselsvekst

Bedriftenes etterspørselsvekst har vært noe svakere de siste tre månedene sammenlignet med foregående periode. Det er imidlertid fortsatt et flertall av bedriftene som opplever positiv vekst i etterspørselen etter egne varer og tjenester. Veksten er høyest i Bergen og Stavanger, noe som kan ha sammenheng med at det i første rekke er store bedrifter, som typisk er lokalisert i byene, som melder om den sterkeste veksten. For Møre og Romsdal samt Hordaland utenom Bergen er det et signifikant fall i andelen bedrifter som opplever vekst i etterspørselen. Under 50 prosent av bedriftene i disse regionene melder om en positiv utvikling i etterspørselen siste tre måneder mot over 60 prosent i forrige undersøkelse

Av bransjene er det "bygg- og anleggsvirksomhet" som fortsatt opplever sterke vekst i etterspørselen, men også her er det noe lavere andel enn ved forrige runde. Selv om det er en viss utflating og tilbakegang i etterspørselsveksten er ikke bildet svart: Kun 6 % av bedriftene har meldt om negativ utvikling i etterspørselen de siste tre månedene.

De neste seks månedene venter 66 prosent av bedriftene noe høyere etterspørsel relativt til den foregående tremånedersperioden. Fremtidsutsiktene er også noe opp i forhold til hva de var ved forrige runde. Den største endringen ser vi i Stavanger der 75 % av bedriftene nå venter en økning i etterspørselen fremover. I forrige undersøkelse hadde Stavangerbedriftene lavere forventninger til etterspørselsvekst.

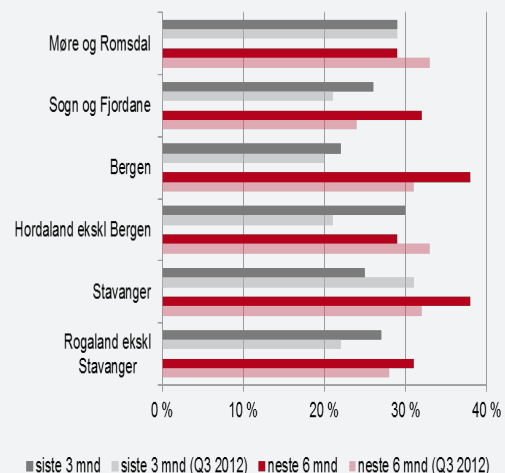
7. Andel bedrifter som opplever vekst i etterspørselen

1/3 vil investere

Overordnet har investeringstakten hos bedriftene ligget i ro siden forrige måling. 26 prosent av bedriftene har gjennomført investeringer siste tre måneder, mot 24 prosent i tredje kvartal. Investeringsnivået ligger fortsatt høyest i Møre og Romsdal, og for øvrig er det små endringer siden forrige runde. Det er jevnt mellom bransjene, og bedriftene ser ut til å øke investeringstakten fremover: 32 prosent svarer at de vil investere i løpet av de neste seks måneder. I både Bergen og Stavanger ventes investeringene å øke mest de neste seks månedene. Bransjemessig er det "Informasjons- og kommunikasjonsnæringen" som skiller seg sterkest ut, i det hele 44 prosent av bedriftene i denne næringen melder om at de kommer til å øke investeringene de neste seks månedene.

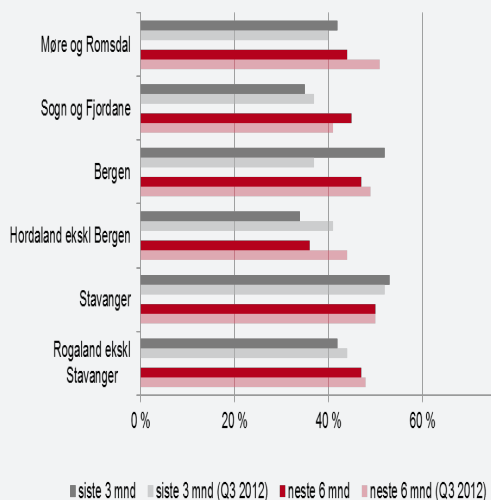
8. Utvikling i investeringer

Lønnsomhet

Total sett melder bedriftene om uendret utvikling i lønnsomheten de tre siste månedene. Den mest signifikante forskjellen fra forrige måling er den positive utviklingen for Bergen, som sammen med bedriftene i Stavanger, melder om den høyeste lønnsomheten. For fremtidig lønnsomhet er det også bare små endringer, men også her skiller "Informasjons- og kommunikasjonsbedriftene" seg noe ut, da disse forventer økt lønnsomhet de neste seks månedene.

9. Utvikling i lønnsomhet

Hver tredje bedrift vil ansette flere

28 prosent av bedriftene har økt antall årsverk siste tre måneder, mens 9 prosent har redusert antall årsverk. Dette er identisk med resultatene fra undersøkelsen i tredje kvartal. Det er de større bedriftene som ansetter, og det har vært flest nyansettelser innenfor næringene "Industri, kraft og oljeutvinning". Stavanger topper listen idet 37 prosent av bedriftene i Stavanger har økt antall årsverk siste tre måneder. I den andre enden av skalaen finner vi Møre og Romsdal der bare 20 prosent av bedriftene har økt antall årsverk. Blant bedriftene som har redusert arbeidsstokken, finner vi både større og mindre bedrifter. Av bransjene er det "Transport og lagring" som har størst tilbakegang.

Fremover forventer 29 prosent av bedriftene å øke antall ansatte, på nivå med tredje kvartal da 31 prosent indikerte slike forventninger. Bare fire prosent forventer å redusere antall årsverk betydelig neste seks måneder. Det er flest bedrifter i byene som forventer å øke arbeidsstokken det neste halvåret (37 prosent i Stavanger og 32 prosent i Bergen). Færrest nyansettelser forventes i Hordaland utenom Bergen, der bare 16 prosent av bedriftene svarer at de kommer

til å øke antall årsverk. Samtlige næringer forventer å øke antall årsverk, men høyest andel er innen "Faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting", etterfulgt av "Industri, kraft og oljeutvinning" og "Finans og fast eiendom".

Prisene tikker stadig oppover

Undersøkelsen viser at 21 prosent av de spurte bedriftene har økt sine utsalgspriser i løpet av de tre siste månedene, mens 32 prosent indikerer at de kommer til å øke prisene det neste halvåret. I tredje kvartal var det flere som hadde hevet prisene (25 prosent) og færre som skulle heve (27 prosent). Blant dem som forventer økte utsalgspriser i Vestlandsindeks 4/2012 svarer 63 prosent at prisøkningen skyldes økte kostnader. Det er flere bedrifter som svarer at de kommer til å øke prisene på grunn av økte kostnader i fjerde kvartal enn i tredje kvartal. Størst andel finner vi innen næringene "Forretningsmessig og annen tjenesteyting" (89 prosent) og "Varehandel og bilverksteder" (80 prosent). Dette kan ha sammenheng med økte råvare- og innkjøpskostnader, økte drivstoffpriser og et høyt norsk lønnsnivå.

27 prosent av bedriftene som forventer økte utsalgspriser peker på økt etterspørsel som bakgrunn for prisøkningene, mot 34 prosent i tredje kvartal. Blant disse peker "Bygg og anleggsvirksomhet" seg ut, noe som er naturlig med den høye aktiviteten i denne sektoren.

På spørsmål om i hvilken grad bedriftene vil ha vanskeligheter når det gjelder kapasitet dersom etterspørselen øker, er det like mange som svarer at de vil ha vanskeligheter som at de ikke vil ha særlig vanskeligheter (26 prosent). Det som eventuelt skaper størst kapasitetsvansker er begrenset tilgang på arbeidskraft (79 prosent) og manglende kapasitet i produksjonsmidlene (11 prosent).

VESTLANDSINDEKS.NO

